

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۹/۱۷

تاریخ تصویب مقاله: ۹۴/۱۰/۱۶

سبک‌های یادگیری و ارتباط آن با منابع کنترل در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهر زاهدان

دکتر عبدالوهاب پورقاز*، الناز رحیمی**

چکیده

هدف اصلی از پژوهش حاضر، تعیین رابطه بین سبک‌های یادگیری با منابع کنترل در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهر زاهدان است. این پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی است. برای این مطالعه، ۳۵۷ نفر از دانش‌آموزان دختر دبیرستانی با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، طبقه‌ای - تصادفی انتخاب شدند. اطلاعات توسط دو پرسشنامه سنجش سبک یادگیری وارک (۱۹۹۸) و منبع کنترل راتر (۱۹۹۶) جمع‌آوری شده است. پایایی پرسشنامه‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۵ و ۰/۷۱ به دست آمد و برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها از مجذور خی و ضریب همبستگی C پیرسون استفاده گردید. نتایج نشان داد که ارتباط معنی‌داری بین سبک یادگیری و منبع کنترل در میان دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه وجود نداشت، اما رابطه معناداری بین منبع کنترل و پیشرفت تحصیلی در میان دانش‌آموزان مشاهده شد. همچنین نتایج بیانگر این نکته بود که تفاوت معناداری بین سبک یادگیری و منبع کنترل با توجه به رشته تحصیلی در میان دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه وجود نداشت.

واژه‌های کلیدی: سبک یادگیری، منبع کنترل، دانش‌آموزان.

---

w.pourghaz@gmail.com

* دانشیار علوم تربیتی دانشگاه سیستان و بلوچستان

** کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی دانشگاه سیستان و بلوچستان

مقدمه

آموزش فرآیند پیچیده‌ای است که هرگونه ساده‌نگری و سهل‌انگاری در آن منجر به هدر رفتن نیروها و امکانات می‌شود، برای جلوگیری از چنین پیشامدی و توسعه آموزش و ایجاد تحول در آن، نیازمندی به شناخت فرایند و آگاهی از شیوه‌های نوین اجرای آن احساس می‌گردد (کریمی موفقی، دباغی، اسکویی، ویلایین جولکان، ۱۳۸۸).

یافته‌های پژوهشی نو در علم یادگیری و علوم شناختی در پاسخ به این سؤال که انسان‌ها چگونه یاد می‌گیرند، منجر به درک این نکته شد که کارکردهای ذهن در یادگیری عمقی و ساختن دانش در درون یادگیرنده تأثیر به‌سزایی دارند (ایزدی، محمدزاده ادملایی، ۱۳۸۶). تمایل به مطالعه تفاوت‌های فردی در زمینه یادگیری، سال‌هاست که در حوزه تعلیم و تربیت وارد شده است. این واقعیت که افراد در فرایند یادگیری منفعل نیستند، بلکه فعال نیز عمل می‌کنند؛ زمینه تحقیق و تفکر روانشناسان در امر یادگیری بوده و هست. با توجه به این که تمامی برنامه‌های آموزش و پرورش برای تعلیم و تربیت بهینه دانش‌آموزان اجرا می‌شوند، شناسایی این تفاوت‌ها و تأثیر آن‌ها بر رفتار و حالات این گروه، در فرایند یاددهی-یادگیری حائز اهمیت است. عواملی نظیر: انگیزش، هیجانات، سبک یادگیری، سبک تفکر و یا صفات شخصیتی دیگر می‌توانند یادگیری دانش‌آموزان را تحت الشعاع قرار دهند. دانستن این نکته که هر کدام از عوامل فوق چه تأثیری در یادگیری فرد دارند، برنامه‌ریزان درسی را قادر می‌سازد که با دید عمیق‌تری به حوزه کاری خود بنگرند. علاوه بر این، مدیران معلمان و مشاورین را قادر می‌سازد که انسجام بهتری به فعالیت‌های درون مدرسه‌ای بدهند (نیکو، ۱۳۸۲).

همچنین یکی از ویژگی‌های یادگیری مؤثر، توانایی متعدد کردن سبک‌ها و استراتژی‌های فرد و توانایی به‌کارگیری چند سبک در موقعیت‌های متفاوت است؛ بنابراین، یادگیری کارآمد زمانی صورت می‌گیرد که فراگیران قادر باشند به سبک‌های یادگیری خود تنوع بخشند و مدرس نیز می‌تواند به این امر ارزش دهد؛ علاوه بر این، عوامل دیگری از قبیل سن، عادات فرهنگی، سطح یادگیری، انگیزه و نهاد آموزشی بر روی سبک‌های یادگیری تأثیر می‌گذارند (رحمتیان

ومهرایی، ۱۳۸۹). از آنجا که عادت‌های یادگیری و نتایج حاصل از آن می‌تواند وابسته به سبک‌های متفاوت یادگیری باشد، اگر اطلاعات دقیق درباره سبک‌های شناختی شاگردان در دست معلم‌ها باشد و تدریس را به مقتضای این سبک‌ها ارائه دهند، یادگیری دانش‌آموزان در سطح بالاتر و مطلوب‌تری خواهد بود (لطف آبادی، ۱۳۸۹: ۲۵۱).

تعاریف متعددی از سبک یادگیری^۱ شده است؛ از جمله اینکه سبک یادگیری شخص رویه‌ای تعریف شده که مشخص می‌سازد اطلاعات جدید چگونه پردازش، درونی و نگهداری می‌شوند (فانگ^۲، ۲۰۰۲). همچنین ویژگی‌های شخصیتی که بر توانایی فراگیران در کسب اطلاعات، تعامل با هم‌تایان و مربی و مشارکت در تجارب یادگیری تأثیر می‌گذارند (الخصوانه و مایان^۳، ۲۰۰۷). یکی از قدیمی‌ترین تعاریف سبک یادگیری، الگوی ترجیحی یادگیری یادگیرندگان بر حسب ابعاد حسی (وارک) است که در این پژوهش نیز مورد تأکید است. بدین طریق یادگیرندگان ترجیح می‌دهند اطلاعات جدید را کسب نمایند. همچنین سبک یادگیری حسی را یادگیری از طریق حواس تعریف کرده‌اند (سانتا و کنتریبوتور^۴، ۲۰۰۷). سبک یادگیری وارک (حسی) در برگیرنده ۵ بُعد است:

سبک خواندنی^۵: گروهی از فراگیران که مطالب را از طریق دیدن و ارائه نمایشی (نمودارها، شکل‌ها و تصاویر)، همراه با توضیح بهتر یاد می‌گیرند (فلیمینگ^۶، ۲۰۰۴).
سبک شنیداری^۷: یادگیری از طریق گوش دادن فعال و پردازش‌دهی و به خاطر سپاری شنیده‌ها از سبک‌های معمولی فراگیران است.

^۱ . Learning Style

^۲ . Fang

^۳ . Alkhasawneh & Mayyan

^۴ . Santa & Contributor

^۵ . Style Visual

^۶ . Fleming

^۷ . Style Auditory

سبک خواندنی /نوشتنی^۱: گروهی از فراگیران که مطالب را از طریق نکته برداری در طی سخنرانی یا خواندن متون نوشتاری یا چاپی بهتر یاد می‌گیرند.

سبک جنبشی / حرکتی^۲: گروهی از فراگیران که مطالب را از طریق انجام نمونه‌های عملی و تجربی و دستکاری اشیا طی یک فرایند فیزیکی بهتر یاد می‌گیرند (فلیمینگ، ۲۰۰۴).
سبک تلفیقی^۳: که گروه از فراگیران را در بر می‌گیرند که در یادگیری خود از دو یا چند نمونه از سبک‌های ذکر شده بهره می‌برند.

از سوی دیگر کانون کنترل نیز به‌عنوان یک ویژگی شخصیتی همچنین یکی از ابعادی است که دانش‌آموزان را از یکدیگر متمایز می‌سازد (مظاهری، ضرابیان، صمدی، ۱۳۸۷). منبع کنترل، به اعتقاد افراد در مورد چگونگی کنترل محیط اشاره دارد. به بیان دیگر، منبع کنترل، نظامی از اعتقادات است که برطبق آن فرد موفقیت‌ها و شکست‌های خود را بر حسب توانایی‌ها و ضعف‌هایش ارزیابی می‌کند (یلفانی، قارلقی، شعبانی بهار، ۱۳۸۹).

افراد از لحاظ اعتقاد به منبع کنترل به دو دسته تقسیم می‌شود:

۱. افرادی که منبع کنترل درونی دارند، بر این باورند که آینده تحت اختیار خودشان است و این کنترل نتیجه‌ای از ادراک مثبت یا منفی از رویدادهاست که تحت کنترل فردی است. همچنین آن‌ها معتقدند که تقویت وابسته به رفتارهای خود آنهاست و تقویتی که دریافت می‌کنند، نتیجه رفتارها و ویژگی‌های آنها است، دانش‌آموزان که منبع کنترل درونی دارند، چنانچه در درس نمره پایین بیاورند، علت را در خودشان جستجو می‌کنند ممکن است بگویند این درس را خوب مطالعه نکردم.

۲. افرادی که منبع کنترل بیرونی دارند، بر این باورند که تقویت توسط مردم دیگر کنترل شده است. آنها متقاعد شده‌اند که در مقابل این نیروهای بیرونی ناتوان هستند و آینده تحت

¹ . Reading/Writing Style

² . Kinetic Style

³ .Consolidated Style

اختیار دیگران است. آن‌ها دارای ادراک مثبت یا منفی از حوادث و رویدادهایی هستند که ارتباطی با فرد ندارند. دانش‌آموزانی که منبع کنترل آن‌ها بیرونی است، علت پایین بودن نمره را اخلاق معلم و شانس یا اقبال بد می‌دانند (نجاریان، ۱۳۷۹: ۵۴؛ گلمکانی، ۱۳۸۹).

در زمینه سبک یادگیری و منبع کنترل پژوهش‌های متعددی در داخل و خارج از کشور صورت پذیرفته است که در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌گردد:

در پژوهش آهنچیان و همکاران (۱۳۹۱) نتیجه گرفته شد که بین پیشرفت تحصیلی دانشجویان براساس سبک یادگیری آنان تفاوت معناداری وجود نداشت.

حموزاده و همکاران (۱۳۹۰) نیز در پژوهش خود، ارتباط معناداری بین معدل، مقطع و جنس با سبک‌های یادگیری مشاهده نکردند. در پژوهش میرزایی علویجه و همکاران (۱۳۹۰)، میان میانگین معدل و نوع منبع کنترل‌ها اختلاف آماری معناداری مشاهده گردید. کریم‌زادگان (۱۳۸۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که رابطه بین سبک یادگیری و پیشرفت تحصیلی و همچنین رابطه بین منبع کنترل و پیشرفت تحصیلی معنی‌دار نبود. در مطالعه هربارکوا و همکاران (۲۰۱۲)، نتیجه گرفته شد که منبع کنترل درونی به‌طور مستقیم موفقیت تحصیلی و فراشناخت را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

سورینو و همکاران (۲۰۱۱) در پژوهشی دریافتند که رابطه معنی‌داری بین منبع کنترل درونی و پیشرفت تحصیلی در آموزش از راه دور وجود داشت. پژوهش بابیدوگان^۱ (۲۰۱۰) نشان داد که بین روش‌های یادگیری و پیشرفت تحصیلی رابطه‌ای وجود نداشت.

نتایج پژوهش کن^۲ (۲۰۰۹) بیانگر نبود رابطه بین پیشرفت تحصیلی و پایه کلاس و سبک‌های یادگیری بود.

^۱. Babadogan

^۲. Can

با توجه به گفته‌های فوق، از این متغیرها می‌توان در خلال راهنمایی در طول کلاس درس و حتی به صورت مستقل به‌عنوان یک عامل تعیین‌کننده قبل از ورود به دوره یا برنامه استفاده نمود (رضایی، کوهستانی، عنبری، گنجه. ۱۳۸۷).

موفقیت فراگیران در دنیای امروز یکی از عوامل مهم و کلیدی است و از اهمیت بسزایی برخوردار است و تا حدی محصول یادگیری به شمار می‌آید و از آنجایی که تجربه نشان داده است که آگاهی از نتایج مثبت کار در هنگام یادگیری، در بهبود و پیشرفت شاگرد اثر مثبت دارد. عوامل ذکر شده به نوعی در فرآیند یادگیری دخیل‌اند؛ از این‌رو، این پژوهش به دنبال رابطه سبک‌های یادگیری و رابطه آن با منبع کنترل و پیشرفت تحصیلی است.

از این رو، هدف اصلی پژوهش حاضر عبارتست از:

تعیین رابطه سبک‌های یادگیری با منابع کنترل و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهر زاهدان.

روش تحقیق

روش به‌کار گرفته شده در این پژوهش، روش توصیفی از نوع همبستگی است. همچنین جامعه آماری در این تحقیق شامل کلیه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه (پایه دوم، سوم و پیش‌دانشگاه) شهر زاهدان در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ است که تعداد ۵۲۴۹ نفر را در بر می‌گیرد. برآورد حجم نمونه نیز، در این پژوهش براساس جدول مورگان صورت گرفته است، در جدول مورگان حجم نمونه برای جامعه آماری ۵۲۴۹ نفری، تعداد ۳۵۷ نفر برآورد شده است.

روش نمونه‌گیری در این تحقیق، خوشه‌ای و طبقه‌ای - تصادفی است که در ابتدا با روش خوشه‌ای شهر به ۵ منطقه جغرافیایی تقسیم‌بندی و پس از معین نمودن مدارس به صورت تصادفی، از هر منطقه مدارس انتخاب شده سپس با روش طبقه‌ای نسبت دانش‌آموزان بر حسب رشته‌های تحصیلی مشخص شد و در نمونه با رعایت همان نسبت نمونه مورد نیاز تحقیق با روش تصادفی انتخاب گردید.

با توجه به اهداف پژوهش، در این تحقیق از دو پرسشنامه به‌عنوان ابزار گردآوری اطلاعات استفاده شده است:

الف) پرسشنامه ترجیحات حسی وارک^۱: پرسشنامه سبک‌های یادگیری وارک به وسیله دانشگاه لینکلن و نیوزلند، در سال ۱۹۹۸ به وسیله فلمینگ برای اندازه‌گیری سبک‌های یادگیری تدوین یافت. این پرسشنامه ۴ سبک بینایی، شنوایی، خواندنی/نوشتنی و جنبشی/حرکتی را می‌سنجد. پرسشنامه وارک شامل ۱۵ سؤال چهارگزینه‌ای است که گزینه‌ها به ترتیب نشان دهنده چهار نوع سبک یادگیری شنیداری، دیداری، خواندن/نوشتنی و جنبشی حرکتی است.

ب) پرسشنامه منبع کنترل راتر^۲: این پرسشنامه که برای سنجش منبع کنترل بیرونی و درونی افراد به کار می‌رود، دارای ۲۹ ماده است که هر ماده دارای یک جفت سؤال (الف و ب) می‌باشد. از آزمودنی خواسته می‌شود بین هر جفت سؤال یک ماده، یکی را انتخاب کند و علامت بزند؛ واضح است این انتخاب بر اساس اعتقاد عمیق و روشن آزمودنی خواهد بود. راتر ۲۳ ماده از مواد این پرسشنامه را با هدف مشخص، جهت روشن شدن انتظارات افراد درباره منبع کنترل تدوین کرده و ۶ ماده دیگر هدف آزمون را پوشیده نگه می‌دارد که این ماده‌های خنثی، ساختار و بُعد اندازه‌گیری شده را برای آزمودنی مبهم می‌سازد برای نمره‌گذاری این آزمون به گزینه "الف" نمره ۱ و به گزینه "ب" نمره صفر تعلق می‌گیرد، سپس همه گزینه‌های "الف" جداگانه و "ب" جداگانه جمع می‌شوند.

لازم به ذکر است، این مجموع نمرات از سؤالاتی به غیر از ۶ سؤال انحرافی به‌دست آمد و کل نمره هر فرد نشان دهنده درجه و میزان کنترل او است.

برای محاسبه ضرایب پایایی این پژوهش از ضریب آلفای کرانباخ استفاده گردید که ضریب پایایی پرسشنامه سبک یادگیری وارک ۰/۷۱ و برای پرسشنامه منبع کنترل ۰/۷۶ به‌دست آمد. همچنین در این پژوهش از روش روایی محتوا از نوع صوری استفاده خواهد شد که در آن

^۱ . Vark

^۲ . Rotter

ملاک ارزیابی محتوا قضاوت گروهی از متخصصان است در مورد دقت و صحت آن داوری می‌کنند که بدین منظور سؤالات در اختیار تعدادی از اساتید گروه علوم تربیتی قرار گرفت و نظرات آنها در مورد مناسب بودن سؤالات در ارتباط با فرضیه‌ها و اهداف پژوهش اعمال شد.

یافته‌های پژوهش

برای پاسخ به اینکه آیا بین سبک‌های یادگیری با منابع کنترل دانش‌آموزان رابطه‌ای وجود دارد، از آزمون مجذور خی استفاده شد که نتایج در جدول شماره ۱ ارائه گردیده است.

جدول ۱. نتایج آزمون مجذور خی در رابطه با سبک‌های یادگیری با منابع کنترل

Sig	df	χ ²	سبک یادگیری					منبع کنترل	
			کل	تلفیقی	جنبشی-حرکتی	خواندنی-نوشتنی	بینایی		شنوایی
۰/۵۰۷	۴	۳/۳۱۳	۱۵۵	۲۸	۲۹	۱۴	۶۲	۲۲	بیرونی
			۲۰۲	۳۳	۴۸	۲۴	۷۷	۲۰	درونی
			۳۵۷	۶۱	۷۷	۳۸	۱۳۹	۴۲	کل
C= ۰/۰۴۵									

همچنان که جدول (۱) نشان می‌دهد از ۱۵۵ نفر دانش‌آموز که منبع کنترل آن‌ها بیرونی است، ۲۲ نفر دارای سبک شنوایی، ۶۲ نفر بینایی، ۱۴ نفر خواندنی/نوشتنی، ۲۹ نفر جنبشی/حرکتی و ۲۸ نفر دارای سبک تلفیقی هستند، همچنین از کل دانش‌آموزان دارای منبع کنترل درونی که ۲۰۲ نفر هستند، ۲۰ نفر سبک شنوایی، ۷۷ نفر سبک بینایی، ۲۴ نفر سبک خواندنی/نوشتنی، ۴۸ نفر سبک جنبشی/حرکتی و ۳۳ نفر سبک تلفیقی را تشکیل می‌دهند که با توجه به ($\chi^2 = 3/31$ ، $df = 4$ ، $P > 0/05$) در سطح ۹۵ درصد رابطه به لحاظ آماری معنادار

نیست؛ بنابراین، می‌توان استنباط نمود که بین سبک‌های یادگیری با منابع کنترل دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه رابطه معناداری وجود ندارد.

در ارتباط با این پرسش که آیا بین سبک‌های یادگیری و منابع کنترل با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه‌ای وجود دارد، از آزمون مجذور خی استفاده شد که نتایج در جدول شماره ۲ ارائه گردیده است.

جدول ۲. نتایج آزمون مجذور خی در رابطه با سبک‌های یادگیری و منابع کنترل با پیشرفت تحصیلی

Sig	df	χ^2	پیشرفت تحصیلی				سبک یادگیری
			کل	قوی	متوسط	ضعیف	
۰/۳۶۰	۸	۸/۷۹۲	۴۲	۱۶	۱۳	۱۳	شنوایی
			۱۳۹	۵۸	۵۲	۲۹	بینایی
			۳۸	۱۷	۱۳	۸	خواندنی/نوشتنی
			۷۷	۳۱	۳۶	۱۰	جنبشی/حرکتی
			۶۱	۷	۲۶	۸	تلفیقی
			۳۵۷	۱۴۹	۱۴۰	۶۸	کل
۰/۰۰۱	۲	۱۳/۰۶۴					منبع کنترل
			۱۵۵	۴۸	۷۲	۳۵	بیرونی
			۲۰۲	۱۰۱	۶۸	۳۳	درونی
			۳۵۷	۱۴۹	۱۴۰	۶۸	کل

جدول فوق حاکی از آن است که ۶۸ نفر از دانش‌آموزانی که دارای سطح ضعیف تحصیلی بودند، ۱۳ نفرشان دارای سبک شنوایی، ۲۹ نفر بینایی، ۸ نفر خواندنی/نوشتنی، ۱۰ نفر جنبشی/حرکتی و ۸ نفر دارای سبک تلفیقی هستند. همچنین از تعداد ۱۴۰ نفر دانش‌آموز که در سطح متوسط تحصیلی قرار دارند، ۱۳ نفر سبک شنوایی، ۵۲ نفر سبک بینایی، ۱۳ نفر سبک خواندنی/نوشتنی، ۳۶ نفر سبک جنبشی/حرکتی و ۲۶ نفر سبک تلفیقی را دارا هستند و در آخر دانش‌آموزانی که از سطح قوی تحصیلی برخوردارند، تعداد ۱۴۹ نفر را در بر می‌گیرند؛ ۱۶ نفر دارای سبک شنوایی، ۵۸ نفر سبک بینایی، ۱۷ نفر سبک خواندنی/نوشتنی، ۳۱ نفر سبک

جنبشی/حرکتی و ۲۷ نفر سبک تلفیقی را دارا هستند که با توجه به ($P > 0/05$ ، $df = 8$ ، $\chi^2 = 8/792$) در سطح ۹۵ بین سبک‌های یادگیری و پیشرفت تحصیلی رابطه معناداری مشاهده نشد؛ لذا، نتیجه گرفته می‌شود که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان با سبک‌های یادگیری مختلف، یکسان است. همچنین از ۱۵۵ نفر از دانش‌آموزانی که منبع کنترل آنها بیرونی است، تعداد ۳۵ نفر دارای پیشرفت تحصیلی ضعیف، ۷۲ نفر سطح متوسط و ۴۸ نفر در سطح قوی از پیشرفت تحصیلی قرار دارند. همچنین از تعداد کل ۲۰۲ نفری که دارای منبع کنترل درونی هستند، ۳۳ نفر در سطح ضعیف، ۶۸ نفر در سطح متوسط و ۱۰۱ نفر در سطح قوی تحصیلی وجود دارند، و با توجه به ($P < 0/01$ ، $df = 2$ ، $\chi^2 = 13/064$) در سطح ۹۹ درصد رابطه معنادار است، به عبارت دیگر با توجه به نتایج پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزانی که منبع کنترل آنها درونی است، بیشتر از دانش‌آموزانی است که منبع کنترل آنها بیرونی است.

در مورد اینکه آیا بین سبک‌های یادگیری و منابع کنترل دانش‌آموزان با توجه به رشته تحصیلی تفاوت وجود دارد، از آزمون مجذور خی استفاده شد که نتایج در جدول شماره ۳ ارائه گردیده است.

جدول ۳. نتایج آزمون مجذور خی جهت مقایسه سبک‌های یادگیری و منابع کنترل با توجه به رشته تحصیلی

sig	df	χ^2	رشته تحصیلی				سبک یادگیری
			کل	انسانی	تجربی	ریاضی-فیزیک	
0/105	8	13/216	42	16	16	10	شنوایی
			139	41	76	22	بینایی
			38	16	16	6	خواندنی/نوشتنی
			77	28	32	17	جنبشی/حرکتی
			61	20	37	4	تلفیقی
			357	121	177	59	کل
0/983	2	0/034	155	53	76	26	منبع کنترل بیرونی
			202	68	101	33	منبع کنترل درونی
			357	121	177	59	کل

نتایج جدول فوق حاکی است که از تعداد ۵۹ نفر دانش‌آموزی که در رشته ریاضی-فیزیک مشغول به تحصیل هستند، ۱۰ نفر از سبک شنوایی، ۲۲ نفر سبک بینایی، ۶ نفر سبک خواندنی/نوشتنی، ۱۷ نفر سبک جنبشی/حرکتی و ۴ نفر از سبک یادگیری تلفیقی استفاده می‌کنند و از ۱۷۷ نفر دانش‌آموزان رشته تجربی ۱۶ نفر سبک شنوایی، ۷۶ نفر سبک بینایی، ۱۶ نفر سبک خواندنی/نوشتنی، ۳۲ نفر سبک جنبشی/حرکتی و ۳۷ نفر سبک تلفیقی را در یادگیری خود، همچنین توزیع سبک‌ها بین ۱۲۱ نفر دانش‌آموز رشته انسانی به صورت ۱۶ نفر سبک شنوایی، ۴۱ نفر سبک بینایی، ۱۶ نفر سبک خواندنی/نوشتنی، ۲۸ نفر سبک جنبشی/حرکتی و ۲۰ نفر سبک تلفیقی است، علاوه بر این از آنجا که ($\chi^2 = 13/216$ ، $df = 8$ ، $P > 0/05$) در سطح ۹۵ درصد تفاوت معنادار نیست؛ یعنی سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان با رشته تحصیلی مختلف یکسان است. همچنین نتایج بیانگر اینست که از تعداد ۵۹ نفر دانش‌آموزانی که در رشته ریاضی-فیزیک مشغول به تحصیل هستند، ۲۶ نفر از آنها دارای منبع کنترل بیرونی و ۳۳ نفر منبع کنترل درونی هستند و از ۱۷۷ نفر دانش‌آموزان رشته تجربی، ۷۶ نفر منبع کنترل بیرونی و ۱۰۱ نفر منبع کنترلشان درونی بوده و از کل دانش‌آموزان رشته انسانی که ۱۲۱ نفر را تشکیل می‌دهند، ۵۳ نفر آنها از منبع کنترل بیرونی و ۶۸ نفر منبع کنترل درونی برخوردارند و با توجه به ($\chi^2 = 0/034$ ، $df = 2$ ، $P > 0/05$) در سطح ۹۵ درصد تفاوت معناداری مشاهده نشد، به بیان دیگر منابع کنترل دانش‌آموزان دختر با رشته تحصیلی متفاوت، یکسان است.

بحث

از آنجا که هدف پژوهش حاضر بررسی سبک‌های یادگیری و رابطه آن با منابع کنترل و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهر زاهدان است. نتایج تجزیه و تحلیل اطلاعات بیانگر این نکته بود که بین سبک‌های یادگیری با منابع کنترل رابطه معناداری وجود نداشت، در نمونه مورد بررسی بین سبک‌های یادگیری و پیشرفت تحصیلی رابطه معناداری مشاهده نگردید؛ بنابراین، نتیجه گرفته می‌شود که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مستقل از

سبک‌های یادگیری آنهاست. از سوی دیگر نتایج حاکی از آن است که رابطه بین منابع کنترل و پیشرفت تحصیلی معنادار است. نتایج نشانگر آن بود که سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان با رشته تحصیلی متفاوت نبوده بلکه یکسان است. علاوه بر آن نتایج نشان داد که منابع کنترل دانشجویان با توجه به رشته تحصیلی آنها، یکسان بود؛ بنابراین، با توجه به نتایج گرفته شده و از آن جا که نگرش نسبت به یادگیری در گذشته به صورت کیفیتی مطرح بوده است، بدین معنی که معلم عامل یادگیری و دانش‌آموز یادگیرنده صرفاً منفعل در نظر گرفته می‌شد و عوامل مؤثر در یادگیری نیز محدود بود، از سوی دیگر از آنجا که یادگیری می‌تواند به‌عنوان یک محصول در فرآیند آموزش محسوب شود، این باور که موفقیت و شکست افراد عمدتاً ناشی از بهره‌هوشی آنها بوده است نیز تغییر یافت و عواملی چون سبک یادگیری و منبع کنترل مورد توجه قرار گرفت.

همان‌طور که مشاهده گردید از منظر منبع کنترل اکثریت دانش‌آموزان دارای منبع کنترل درونی بودند که با توجه به پیشینه تحقیقات قبلی این امر مثبت تلقی می‌گردد، همچنین یافته‌ها نشان داد که بین متغیر سبک‌های یادگیری و منبع کنترل رابطه معناداری وجود نداشت، در ادامه بین سبک یادگیری و پیشرفت تحصیلی نیز رابطه معناداری مشاهده نگردید، از آنجا که عوامل زیادی مانند تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی می‌تواند در این متغیرها تأثیر گذار باشد و از جامعه‌ای به جامعه دیگر امکان دارد، متغیر باشد؛ لذا، این موضوع می‌تواند توجیه‌کننده تفاوت نتایج این پژوهش با پژوهش‌های دیگر باشد. در ادامه نتایج بیان‌کننده رابطه مستقیم و معنادار بین منبع کنترل و پیشرفت تحصیلی بودند؛ یعنی دانش‌آموزان دارای منبع کنترل درونی دارای پیشرفت تحصیلی بالاتری نسبت به دانش‌آموزانی که دارای منبع کنترل بیرونی بودند. پیشنهاد می‌گردد با توجه به معنادار بودن رابطه منبع کنترل و پیشرفت تحصیلی برای دانش‌آموزان یک رشته برنامه‌های آموزشی فراهم شود که در آن با ایجاد سرمشق‌گیری، یا متن اطلاعاتی درباره راهبردها و تمرین و بازخورد بتوانند به جای نگرانی درباره شکست بر تکلیف در دسترس تمرکز کنند.

آموزش‌های لازم و مشاوره‌های گروهی و ارائه راهکار به دانش‌آموزانی که منبع کنترل بیرونی دارند، در جهت تغییر مکان کنترل آن‌ها و سوق دادن آن‌ها به سمت منبع کنترل درونی و در نهایت بالا رفتن سطح پیشرفت تحصیلی پیشنهاد می‌گردد.

منابع

۱. آهنچیان، محمدرضا؛ محمدزاده‌قصر، اعظم؛ گراوند، هوشنگ؛ حسینی، سید علی اکبر (۱۳۹۱). سبک‌های یادگیری غالب دانشجویان پرستاری و مامایی و ارتباط آن با کارکرد سبک‌های تفکر و پیشرفت تحصیلی، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، شماره ۱۲ (۸)، صص ۵۷۷-۵۸۸.
۲. ایزدی، صمد؛ محمدزاده ادملایی، رجبعلی (۱۳۸۶). بررسی رابطه سبک‌های یادگیری، ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، دو ماهنامه علمی- پژوهشی دانشور رفتار دانشگاه شاهد، شماره ۱۴ (۲۷)، صص ۱۵-۲۷.
۳. حموزاده، پژمان؛ پوررضا، ابوالقاسم؛ پناه، محمد؛ سلیمی، محمد (۱۳۹۰). سبک‌های یادگیری دانشجویان مدیریت خدمات بهداشتی درمانی دانشگاه علوم پزشکی تهران، فصلنامه بیمارستان، شماره ۱۰ (۴)، صص ۸-۱.
۴. رحمتیان، روح‌الله؛ مهربانی، مرضیه (۱۳۸۹). بررسی سبک‌های متفاوت یادگیری زبان آموزان ایرانی در زبان خارجی، فصلنامه پژوهش‌های زبان و ادبیات تطبیقی، شماره ۱(۴)، صص ۱۳۵-۱۲۵.
۵. رضایی، کورش؛ کوهستانی، حمیدرضا؛ گنجه، فاطمه؛ عنبری، زهره (۱۳۸۸). سبک یادگیری دانشجویان جدیدالورود دانشگاه علوم پزشکی اراک، مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اراک، شماره ۱۲(۴)، صص ۴۴-۵۱.
۶. میرزایی‌علویجه، مهدی؛ رجایی، نرگس؛ رضایی، فرشته؛ حسن‌پور، سمیرا؛ پیروزه، راضیه؛ بابائی‌برزآبادی، محسن (۱۳۹۱). مقایسه عزت نفس، منبع کنترل و رابطه آنها با وضعیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد در سال ۱۳۹۰، مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد، شماره ۷(۵)، صص ۷۰-۵۸.

۷. کریم‌زادگان، داریوش (۱۳۸۷). بررسی رابطه سبک‌های یادگیری و منبع کنترل بر پیشرفت تحصیلی در دبیرستان‌های پسرانه نمونه و عادی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی عمومی، دانشگاه شهید بهشتی.
۸. کریمی مونقی، حسین؛ دباغی، فاطمه؛ اسکویی، فاطمه؛ ویلایین‌جولکان، کاتری (۱۳۸۸). سبک یادگیری دروس نظری، تجارب و درک دانشجویان پرستاری، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، شماره ۹ (۱)، صص ۴۱-۵۴.
۹. گلمکانی، الهام (۱۳۸۹). رابطه منبع کنترل و خود باوری دانشجویان دانشگاه آزاد قوچان، پایان‌نامه کارشناسی رشته روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی قوچان.
۱۰. لطف‌آبادی، حسین (۱۳۸۹). مجله روانشناسی تربیتی، چاپ پنجم، تهران: انتشارات سمت.
۱۱. مظاهری، شهیر؛ ضرابیان، محمد کاظم؛ صمدی، محمدجواد (۱۳۸۷). ارزیابی تیپ شخصیتی و منبع کنترل در بیماران مبتلا به مولتیپل اسکلروزیس، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان، شماره ۱۵ (۲)، صص ۴۸-۵۱.
۱۲. نجاریان، بهمن (۱۳۷۹). بررسی میزان همه‌گیری شناسی اضطراب امتحان و رابطه خودکارآمدی و جایگاه مهار آن با توجه به متغیر هوش. مجله روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، شماره ۱ و ۲، صص ۷۳-۵۵.
۱۳. نیکو، سوسن (۱۳۸۲). رابطه میان سبک یادگیری با پیشرفت در رشته تحصیلی دانش‌آموزان دختر دبیرستان‌های شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۸۳-۸۲، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات.
۱۴. یلفانی، علی؛ قارلقی، سجاده؛ شعبانی‌بهار، غلامرضا (۱۳۸۹). تعیین ارتباط بین منبع کنترل و سلامت عمومی دانشجویان ورزشکار و غیرورزشکار، مجله مدیریت ورزشی، شماره ۷، صص ۴۳-۵۹.

15. Alkhasawneh, I.M., Mayyan .M.T., Docherty, CH. (2007). Problem-based learning (PBL): Assessing students learning preferences using VARK, *Journal Nurse Education Today*, 28 (5), 572-579.

16. Babadogan, C. (2010). The impact of academic procrastination behaviors of the students in the certificate program in English language teaching on their learning modalities and academic achievements, *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2, 3263–3269.
17. Can, S. (2009). The effects of science student teachers' academic achievements, their grade levels, gender and type of education they are exposed to on their 4mat learning styles (Case of Mula University, Turkey)., *Procedia Social and Behavioral Sciences* 1, 1853–1857.
18. Fang, A. L. (2002). Utilization of learning Styles in Dental Curriculum Development. New York: State Dental, Vol. 8, 34-38.
19. Fleming, N.D., (2004). VARK: A Guide to Learning Styles, Available at: WWW.Vark-learn.com/English.
20. Hrbáčková, K., Hladík, J., Vávrová, S. (2011). The Relationship Between Locus of Control, Metacognition, and Academic Success, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 69, 1805 – 1811.
21. Santa, J., Contributor, E. (2007). Sensory Learning Style. Retrieved from: <http://www.ehow.com/January 24, 2011>.
22. Severino, S., Aiello, F., Cascio, M., Ficarra, L., Messina, R. (2011). Distance education: the role of self-efficacy and locus of control in lifelong learning, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 28, 705 – 717.